

УДК 78(477.8)(091)“IX/XIV”

DOI <https://doi.org/10.32782/ART/2025-1-7>

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА, КОРОЛІВСТВА РУСИ

Кіндратюк Богдан Дмитровичкандидат педагогічних наук, доцент, доктор мистецтвознавства,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID ID: 0000-0002-8040-4034

e-mail: bohdan.kindratiuk@pnu.edu.ua

Метою статті є виклад результатів нових студій, присвячених систематизації віднайдених фактів задля чіткішого окреслення полінаціональної музичної культури на теренах Волині й Галичини княжої доби. Заразом **методологія** нашого дослідження має за основу тлумачення зібраних матеріалів, що утверджує герменевтичний підхід при вивченні розвою тогочасної музики. Застосування ж історико-антропологічного підходу дозволяє не лише замінити історіографічне найменування «Галицько-Волинське князівство» правдивішими історичними назвами цього ареалу, а й підсилює одну з причин виникнення музики, її розвиток як взаємозв'язаних ланок системного процесу «творення – виконання – сприймання». Показано розвій дохристиянських вірувань як однієї із засад тогочасного поступу музики. Розглядаються народна творчість, інструментальна культура, церковний спів і дзвоніння, музичний побут княжого двору й міста. **Наукова новизна** статті ще вміщує відстеження формування багатонаціонального музичного мистецтва в цьому регіоні середньовічної Русі, збагачені органологічні відомості, у тому ширше окреслення складових дзвонарства. Тут побутували неоднакові за формою дзвони й плерерні музичні споруди для них – дзвіниці. Висловлено міркування про ймовірні обриси тих великих церковних ідіофонів, які за повелінням князя Данила «принесли» з Києва. Засвідчено існування в одному місці різних складових музичної культури, доповнено її іконографію. Відзначено появу модерних версій стосовно літописного музиканта Митуси й прикру тяглість тиражування курйозної інформації про нього. **Висновки.** Нові відомості, потрібні уточнення до попереднього опису розвитку музичної культури зазначеного регіону сприяють ширшому окресленню її поліетнічності в князівстві Романовичів, а згодом королівстві Русі цієї династії. Поважне місце в такій мистецькій системі займала руська/українська складова. Існування цих державних утворень створило підложжя для її укріплення та подальшого розвитку.

Ключові слова: Середньовіччя, князівства Романовичів, королівство Русі, музична культура, поліетнічність, фольклор, церковна, світська музика, освіта.

MUSICAL ART OF THE GALICIAN-VOLHYNIAN PRINCIPALITY OF KINGDOM OF RUS

Bohdan Kindratiuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

The **purpose** of the article is to present the results of new research dedicated to the systematization of the discovered facts that better define the multinational musical culture on the territories of Volhynia and Galicia of the princely era. At the same time, the **methodology** of this study is based on the interpretation of the collected materials, which affirms the hermeneutic approach to the study of the development of contemporary music. The application of the historical and anthropological approach allows not only to replace the historiographic name “Galician-Volhynian Principality” with more truthful historical names of this area but also reinforces one of the reasons for the emergence of music and its development as interconnected links in the systemic process of “creation – performance – perception”. The development of pre-Christian beliefs is shown as one of the foundations of the development of music at that time. This includes the examination of folk art, instrumental culture, church singing and bell-ringing, and the musical life of the princely court and city. The **scientific novelty** of the article also includes tracking the formation of multinational musical art in this region of medieval Rus, expanding organological information, and defining the components of bell-ringing in a broader way. There were bells of different shapes there, as well as plain-air musical buildings for them – bell towers. The author speculates on the possible shapes of those large church idiophones that were “brought” from Kyiv by order of Prince Danylo. It is proved that different components of musical

culture existed in one place, and its iconography is supplemented too. The author notes the emergence of modern versions of musician Mytusa from the chronicles and the unfortunate continuity of the replication of unsubstantiated information about him. **Conclusions.** New information and necessary clarifications to the previous description of the development of musical culture in this region contribute to a broader outline of its multiethnicity in the principality of Romanovychs, and later the Kingdom of Rus of this dynasty. The Ruthenian/Ukrainian artistic component occupied an important place there. The existence of these state entities created the basis for this component's consolidation and further development.

Key words: Middle Ages, principality of Romanovychs, Kingdom of Rus, musical culture, multiethnicity, folklore, church and secular music, education.

Вступ. Серед запорук міцного духу громадян і громадянок України в боротьбі за її незалежність є знання своєї історії, зокрема підложжя національної культури. Його укріпленню допомагає осмислення місця музичного мистецтва в житті людей княжої доби. Музика здавна було серед могутніх молитовних засобів, дужих способів піднесення в людей настрою, ентузіазму, вираження сокровених мрій, налагодження взаємодії тощо. Закономірно, що епіграфом до опису сторінок мистецької минувшини княжої доби беремо думку Р. Роллана: «Музика – спів століть і квітка історії, що росте як у печалі, так і в радощах людства» (Роллан, 2018, с. 278). Сучасному узагальненню матеріалів про музичне мистецтво на Галицьких і Волинських землях у княжі часи сприяє оновлення методології наукового пошуку, систематизації модерних результатів археологічних досліджень і медієвістичних розвідок.

Музика цього ареалу – важливий, але донедавна малодосліджений етап поступу українства, що забезпечив її розвій після падіння князівств Подніпров'я під ударами кочівників зі Сходу. Нині важливо усвідомити музичну культуру князівств Галичини й Волині, а потім королівства Русі династії Романовичів складним і різноаспектним комплексом явищ. Повніша його реконструкція допомагає окреслити тутешні музичні надбання поліетнічною системою, у якій поважне місце займали руські/українські. Пізнання її джерел і прикмет теж особливо потрібне в пору стрімких глобалізаційних процесів, піклування про збереження національної ідентичності.

Аналіз основних досліджень та публікацій.

Після виходу у світ праці «Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства» минуло більше 20-ти років (Кіндратюк, 2001). Водночас у новітньому фундаментальному багатокнижжі «Історія української культури» другий том присвячений її розвитку в XIII – першій половині XVII століть. Особливу вагу в окресленні розвитку мистецтва пізнього середньовіччя має розділ, де описано здобутки музики XIII – першої половини XV ст. (Ясіновський, 2001). Теж у київському виданні в першій частині семитомника на матеріалах народної традиційної музичної творчості висвітлено історію української музики від її витоків, окреслено жанри вокальної та інструментальної народної

музики. Вона виплекалася на українських етнічних теренах (пісні приурочені обрядові, неприурочені епічні, ліро-епічні й ліричні побутові тощо). Спонукою до роботи над нашим другим виданням праці «Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства» й цією статтею стала потреба не тільки внести окремі уточнення чи виправити допущені огріхи, а й оновлення методології наукового пошуку, модерні результати археологічних досліджень (Терський, 2006; Терський, 2010; Гупало, 2014; Коваль, 2016; Томенчук, 2018). В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України започатковано публікацію серії збірників «Княжа доба: історія і культура» (Львів, 2007–2024). Кращому орієнтуванню в результатах вивчення давньої мистецької культури сприяє узагальнення Л. Войтовичем (1951–2023) традиції дослідження історії Галицько-Волинської держави й діяльності короля Данила Романовича (1200/1201–1264). Такі студії, як відзначено, започаткували праці Д. Зубрицького, А. Петрушевича, І. Шараневича, М. Грушевського та його учнів (Войтович, 2008, с. 98). Надруковано більше 10-ти випусків збірника наукових праць «Галич» (редактор М. Волощук – професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника). Щорічник пропонує серію розвідок до історії цього славетного міста, княжого, церковного (єпископського й митрополичого) осередку Галицької землі, Прикарпаття та України загалом. Серед дописувачів-науковців – автори не лише з її ареалу, а й зарубіжжя. Про музичне мистецтво згадано в праці Р. Михайлової, яка описує художню культуру Галицько-Волинського князівства (Михайлова, 2007). Розширюють уявлення про неї студії О. Чуйка стосовно мистецтва цього регіону як багатовимірне явище й поважну складову культури (Чуйко, 2020). Доведено, що потужним чинником її розвитку було перебування мистецтва в європейському культурному просторі (щільний зв'язок зі своєю багатою спадщиною та різнобічні взаємовідносини із сусідніми й далекими країнами). У перспективі ця основа сприятиме кращому осмисленню проблеми запозичення і трансформації інноваційного взірця в українській музиці.

Як бачимо, модерні наукові підходи, нові напрацювання та факти відносно розвитку мистецтва на теренах Волинських і Галицьких земель

княжої доби допоможуть повноті висвітлення його музичного відгалуження як системи. З урахуванням цієї суперечності **метою** статті є узагальнення новітніх відомостей, зміна окремих акцентів як запоруки правдивішої реконструкції тогочасного поступу полінаціональної музичної культури в зазначеному ареалі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Музичне мистецтво на землях історичних Волині й Галичини сформувалося на солідному багатівковому підґрунті. Його міцність укріплюють відшукані археологічні пам'ятки. Так, в ареалі села Бовшів (недалеко Галича) зафіксовано близько 20-ти різночасових культур – від палеоліту Галицького Подністров'я до знахідок княжої доби (Коваль, 2016). Вони допомагають окреслити загальними штрихами життя давнього населення нашого краю, складові його культури, зокрема висвітлити різнобарвний світ релігійних уявлень, відповідні ритуали, що не обходилися без музики (серед доказів є віднайдені місця святилиць, так званий Збруцький ідол зі своїми оздобленнями тощо). Численні пам'ятки з теренів Галицької землі аж до XII ст. сучасні науковці пов'язують, передусім, із заселенням літописними білими хорватами пригірського ареалу Карпат (на теренах нинішніх України, частково Польщі та Словаччини) й існування тут, принаймні до 992 року так званої Великої Хорватії (хоронім застосував візантійський імператор Костянтин VII Багрянородний (905–959) (Волощук, 2018, с. 267). Тоді її завоював київський князь Володимир Святославович (960–1015). Упокорені ним землі до середини XIV ст., із невеликими перервами, належали умовній династії Рюриковичів. Вигідне географічне розміщення, своєрідна контактна зона сприяли зміцненню торгівельних, матримоніальних зносин із сусідами. Відповідно, музика розвивалася в загальному поступі людської цивілізації, зокрема традицій, що сформувалися в середньовічній Русі (знаний російський радянський історик, археограф, джерелознавець А. Насонов (1898–1965) у середині XX ст. справедливо визначив притаманність поняття «Русь» у вузькому значенні цього слова лише трьом землям – Київській, Чернігівській і Переяславській; у ширшій оцінці – іншим контрольованими Рюриковичами теренам, зокрема Волині, Галицькій землі (Волощук, 2018, с. 275). Тут виявляються свої етнорегіональні особливості. Їх визначали тогочасні умови для розвитку народностей в областях Русі.

При викладі наріжних понять української культури князівських часів, дослідники передусім зазначають, що за основу вона мала народні місцеві елементи. Вони променились у віруваннях і народній філософії, багатій словесності, різноманітних мистецтвах. Між багатого й оригінального документального спадку середньовічної

європейської цивілізації своєрідна роль належить так званому Галицько-Волинському літопису (Хроніці Романовичів або Волинській Першій хроніці (1201–1261 роки), Волинській Другій хроніці (до 1292 року). Вони насичені фрагментами календарно-обрядової творчості (перекази, уривки пісень, поодинокі поетичні фрази, зокрема прислів'я та приказки, похоронні головіння тощо), а згадки про половецького музиканта Ора (служив у київського князя), як і спогад про перемишльського «словутного півця» Митусу (Котляр, 2002, с. 77, 104) чи відомості про виконання пісень-хвал підтверджують тогочасне поцінування співаків. З огляду на яскраве відображення культури, ідеології та настроїв суспільних прошарків Хроніки вагомі вдалими змалюваннями давнього життя. Їх вважають першорядним документальним джерелом. Такі аргументи стосовно наукового значення писемної пам'ятки допомагають добре бачити її значимість для історії музики.

Розвою музичного мистецтва сприяло поширення та укріплення християнського обряду, особливо в часи правління князя Данила Романовича (потім короля Данила). Це покликання відповідні форми богослуження, наповнення їх належними засобами (літургійними книгами, гімнографією, феноменом канонічних церковних дзвонів тощо). Відновлювалися зруйновані та зводилися нові церкви, вони прикрашалися творами сакрального малярства. Формувалася когорта освічених священнослужителів.

Вага мистецтва цього ареалу підсилюється тісним зв'язком зі спадщиною середньовічної Київської держави династії Рюриковичів. Розвій культури в Галицько-Волинському князівстві, як твердять історики школи М. Грушевського, значимість мистецтва в побуті, війську, розвитку освіти тощо сприяв закріпленню звичаїв тодішньої Русі. Протяжно багатьох віків вони зберігалися в літописах й історичних творах, архітектурі, малярстві, у мові. Укріпилася ця наступність і в музиці. Уже систематизовано відомості про унікальну й своєрідну монументальну кам'яну архітектуру на теренах держави Романовичів, декоративну скульптуру, фрескове малярство, іконопис, книжкову мініатюру, твори прикладного та ювелірного мистецтва тощо. Значного розвитку на теренах князівств Галицької землі й Волині набули билини (Кіндратюк, 2001, с. 37–39). На основі зібраних і охарактеризованих знахідок кількох поколінь дослідників галицької та волинської історії, культури обґрунтовано особливе місце в українській духовності мистецтва князівств Галичини й Волинських земель; зроблені не просто вихідні спроби системного окреслення генези й формування його музичної гілки, а висловлена обґрунтована можливість зародження багатоголосих форм у церковному співі (Кіндратюк, 2001, с. 62).

Однією із заporук розвою полінаціональної музики на теренах князівств Галицьких і Волинських земель був подальший їх етнічний розвиток, формування самобутності народностей у різних їхніх частинах. Унаслідок монголо-татарської навали, коли Київ упав разом з усією Наддніпряниною, її покинули промисловці, духовенство, купці, митці й письменники. Одні з них, за висновками науковців, емігрували до північного Суздаля, другі – перейшли на захід, де на початку XIII ст. почала формуватися Галицько-Волинська держава. Вона протягом століття стала запорукою для культурної творчості. Створивши умови для розвою народностей і ставши на певний період політичним і культурним центром тяжіння, князівства Галичини й Волині, королівство Русі, навіть, переживали розквіт міської культури. Цьому сприяло спорудження ще в XIII ст. замків-фортець у Володимирі, Звенигородах, Крем'янці, Луцьку, Львові, Кам'янці, Холмі (тепер – місто Хелм Люблінського воєводства, Польща), Хотині. Твердині будували за типом європейських середньовічних замків – муровані оборонні споруди з фортечними вежами. Пізніше ці та інші середньовічні міста викристалізувалися в складний соціальний організм, що узвичаєно поєднував такі елементи: фортецю, церкви й монастирі християн Східного та Західного обряду, синагоги, двори бояр, ремісничий посад, торговельні ряди тощо. Закономірно, що тут музика, завдяки професіоналізації ланок «творення – виконання», мала можливість краще розвиватися.

Позаяк розглядаються декілька століть динамічного процесу в історії середньовічної Європи, які теж мали важливе значення для прогресу духовної культури князівств Галичини й Волині, королівства Русі, зміна історичних реалій і форм суспільного життя зумовлювала появу нових елементів у дохристиянських обрядових співах, перетворення їх у пісенний фольклор. Із часом вони втрачали своє культове призначення, наповнювалися новим історичним змістом і перетворювалися у фольклорну сферу (Кіндратюк, 2001, с. 27–36).

Кращому баченню місця музики в житті людей княжої доби допомагає усвідомлення ідей дослідників стосовно походження й розвитку епосу. Серед обґрунтованих тез, як міркують, найбільш оригінальною є та, що переконує в існуванні в соціально-економічному й культурному житті українців XIII–XV ст. обставин, які сприяли консервації давньої дружинної традиції. Інша важлива теза – про її розвій від ліричної складової до епічної. Вважають, що можливі спонуки до створення епічних музично-поетичних композицій могли виникати у військовому поході, на відпочинку після битви, при поверненні та ін. Під враженням від пережитого творилася «піснь славна» (Росовецький, 1994, с. 308).

Серед значимих елементів музичної культури князівств Галичини та Волинських земель, королівства Русі була народна епіка. Її передовсім представляв такий провідний жанр творчості як билини, що виникли в ареалі середньовічної Русі. Їх виконували особливі співці в супроводі гудка, гусел, пізніше кобзи. Билинна епіка в пору держави Романовичів наповнилася новими сюжетами, пов'язаними з її історією, пізніше трансформується в фольклорні жанри, зокрема історичні думи й пісні, балади, колядки (Кіндратюк, 2001, с. 37–39). Рицарські пісні могли бути у світській музиці інших етносів із теренів князівств Галицьких і Волинських земель. У репертуарі музикантів-виконавців особливе місце займали пісні-хвали як характерний прославлений спів героїко-патріотичного змісту. Розвій епіки підтверджується її творами, фрагменти яких вставлені в літописи, історичні хроніки тощо (Котляр, 2002).

На теренах князівств Галичини й Волині по-своєму продовжив побутування звичай середньовічної Русі під загальною назвою «скоморохи» (їх основи бачать у давньоримських новорічних святкуваннях). Водночас важливу роль у мистецько-естетичному житті людей держави Романовичів набула практика професійної діяльності не тільки звеселяючих скомороських виступів, а й кукольників. Серед скоморохів, спочатку як артистів-любителів, разом із мандрівними музикантами (співаками, які ще грали на різних музичних інструментах), оповідачами, танцюристами, акторами-лицедіями, дресирувальниками, поступово виділялися професіонали. Вони виступали за винагороду. Серед них, треба думати, були осілі лицедії (селилися недалеко від тогочасних великих міст) і мандрівні. Про перших свідчать топонімічні назви, утворені від основи «скоморох» (приміром, села Кукільники й Скоморохи є неподалік Галича). Згадки про таких митців осердя народних забав пояснюють потужною дією лицедіїв на людей завдяки організаторському таланту, що дозволяв згуртувати присутніх, доброго знання дохристиянських релігійних ритуалів, майстерного володіння грою на музичних інструментах, музично-драматичними навичками з галузі театрального мистецтва та ін. Завід мандрівних музик жив ще в XIII–XIV ст. і був властивим явищем тогочасної Європи. Мандрівні скоморохи стали основними носіями міжнародного пісенно-танцювального репертуару. Їх із музичними інструментами (малим бубном, шалмаєм, лютнею, ребеком, псалтерієм, рогом) зобразили 1418 року малярі перемишльського кола на відомій фресці «Наруга» в каплиці Святої Трійці Люблінського замку.

При вивченні взаємозапозичень у музиці враховуємо вагу матримоніальних взаємозв'язків, особливо серед знаті. Свідченням майстерності

руських музик була їхня поява в XIV ст. на службі в капелах польських королів і магнатів. Тяглість професійної творчості скоморохів на Прикарпатті посвідчується згадкою про них ще в кінці XVI – середині XVII ст. Спадкоємцями таких митців стали троїсті музики, лірники та ін.

Розповсюдження богослужбової літератури, необхідної для церковних відправ, було запорукою швидкого прогресу духовної творчості на теренах нашого краю. Серед чинників становлення своєрідної музики князівств Галичини й Волині, королівства Русі був розвиток рукописної книжності, що забезпечувала повноцінне проведення Служб Божих. Її продукування після Києва з XII ст. перейняв волинський Володимир, де вперше в цьому ареалі постала єпископія, згодом давній Галич, Буковина. Серед переписувачів нотованої богослужбової літератури міг бути волинський князь Володимир Василькович († 1288) (Котляр, 2002, с. 146, 153; Кіндратюк, 2001, с. 54–56). Завдяки розповсюдженню рукописних книг, необхідних для проведення богослужень, розвивалася не лише сакральна монодія чи гимнографія як основний жанр професійної музики, а й виникали ранні форми багатоголосся, приживалися на місцевій основі нові збірники церковних піснеспівів. Між крилошан значиму роль відігравали дяки. Вони були, треба думати, організаторами виконання парафіянами обрядових співів, добродіяли поповненню хорів музикантами-вокалістами тощо. Такі священнослужителі ставали своєрідною рушійною силою вдосконалення церковно-співочого мистецтва. Розвитку взаємозапозичень у церковній музиці могли сприяти не тільки матримоніальні взаємозв'язки, а й паломництво.

При окресленні розвою мистецтва княжої доби не можна обійти такої поважної складової музичної культури як феномен різноманітного звучання дзвіночків, дзвоників і дзвонів. Їхня лункі сигнали віддавна стали символом очищення, оберегом, одним із засобів заклинання проти злих духів і неодмінною належністю релігійних обрядів. Запорукою кращого відтворення побутування світських і церковних стало віднайдення нових фактів, уточнення окремих кампанологічних відомостей тощо. Вони переконливо свідчать про певний тогочасний розвій дзвонарської культури. Попередником дзвонів було било, що застосовувалось у дохристиянські часи. Із прийняттям нової віри швидко розповсюдження дзвонарського мистецтва зумовлювало його ґрунтування на міцній основі доісторичного побутування тут різних ідіофонів. Завдяки звуковим можливостям била, воно вважається не тільки повноцінним музичним інструментом, а й підґрунтям розвою дзвонарського музикування, що могло мати певний вплив на розвиток багатоголосого церковного співу, народної інструментальної музики

(Арро, 1977). Розширення впливу віри в Христа вбезпечило повсюдність регламентованого використання бил, дзвінків і дзвонів. Це потребувало імпортування останніх або розповсюдження їхнього відливання в державі Романовичів, спорудження різних за архітектурними формами дзвіниць як унікальних плернерних музичних споруд (Терський, 2006, с. 114), залучення ширшого кола парафіян до одночасного творення за допомогою декількох ідіофонів канонічних церковних дзвонарських композицій, світських дзвонін тощо. Спершу використовували вуликоподібні дзвони, а потім удосконаленіші – у формі цукрової голови. Вивчення таких київських кампанологічних раритетів дозволило припустити ймовірність «принесення» князем Данилом подібних у Холм (Котляр, 2002, с. 122). Апогеем тогочасного мистецтва виготовлення дзвонів є пам'ятка 1341 року, відлита для львівського собору св. Юра (серед майстрів був український умілець Яків Скора). Цей кампан, значних, як на ту пору розмірів, ще й нині використовують разом із більшим і чотирма маленькими.

Показником розвою освіти в державах Ростиславовичів і Романовичів є поширення писемності серед різних верств населення. Передовсім обов'язки правлячої верхівки вимагали від неї вміння писати, читати й рахувати, що підтверджується, приміром, розлогим колом археологічних знахідок бронзових і залізних писал і речей із написами церковнослов'янською. Археологи теж виявили багато різноманітних пам'яток епіграфіки на стінах храмів, головно Галича, сфрагістики, бронзових і залізних писал. Останні знайдені не тільки у великих містах (Белзі, Галичі, Звенигороді, Львові, Пересопниці та ін.), а й у невеликих городищах. Підтверджує розповсюдженість грамотності знайдені застібки від рукописних книг, берестяні грамоти. Ще аргументом на користь цієї тези є написи кирилицею XII ст. Галицького катедрального (Крилоського) Успенського собору та XII–XIII ст. на стінах церкви св. Пантелеймона у давньому Галичі. Про значний рівень освіченості в князівствах Галичини й Волині свідчить адаптація авторами Хроніки Романовичів в її текст літератури легендарного давньогрецького поета Гомера (VIII–VII ст до н.е.), Александрію історика Йосифа Флавія (* бл. 37 р.) та ін. Поважним підтвердженням певного рівня розвитку освіти на землях Галичини й Волині є когорта вихідців із цих теренів у країнах Європи (Волошук, 2018). Про те, що серед засобів мистецької педагогіки були різні музичні іграшки свідчать їх археологічні знахідки.

Природно-географічні й соціальні умови кожного етнографічного району середньовічної Києворуської держави сприяли, на переконання органологів, розвитку та збереженню багатьох

самобутніх музичних інструментів. Важливим чинником на шляху формування особливостей інструментальної культури називають передусім тип господарювання. Етномузикологи слушно виділяють, що немає аніякого стандартного українського народного інструмента. А є бойківський, гуцульський, поліський і т. д., адже жителі кожного регіону України по-своєму розуміють той чи інший інструмент. Заразом однією з першопричин локальних конструкційно-виконавських ознак, зокрема на теренах земель Галичини й Волині, є вибір різного матеріалу, що використовувався при створенні, навіть, однакових музичних знарядь. Відповідно багато історичних фактів, зокрема почерпнутих з ілюстрованого так званого Радзивілівського літопису (позначають його волинське походження), свідчать про розвій інструментальної культури й широке побутування музичного мистецтва в князівсько-дружинному середовищі та серед простих людей середньовічної Русі. Встановлена важлива роль музичних інструментів, музикантів і співаків у військовій потузі зверхників князівств Галичини й Волині, королівства Русі. Це впливало на розвиток особливостей військової музики, було запорукою бойових перемог (Кіндратюк, 2001, с.118–123). Поважне місце в мистецтві займала церемоніальна й мисливська музика. Не обходилися без музичної творчості на учтах і урочистих трапезах, що теж сприяло її розвитку (Кіндратюк, 2001, с. 123–131). Адже тут звучали не тільки величальні пісні, а й сприймалися мистецькі композиції професійних співців-рапсодів, передусім, либонь, на героїчні теми. Зрозуміло, у цьому значиму роль займало майстерне використання різних музичних інструментів, характер і комбінування їхніх звучань, притаманний репертуар тощо. Запорукою розвою мистецтва могла бути конкуренція між музикантами, адже передовсім запрошували тих, хто був кращим у виступах, майстерніше творив свої композиції та прославився ними.

Висновки. Нові відомості, потрібні уточнення до попереднього опису розвитку музичної культури зазначеного регіону сприяють ширшому окресленню її поліетнічності в князівстві Романовичів, а згодом королівстві Русі. Поважне місце тут займала руська/українська мистецька складова. Існування цих державних утворень створило міцне підложжя для її укріплення та подальшого розвою. Доповнення новими відомостями окреслення музичної культури сприяє кращому баченню результатів поліетнічної мистецької творчості в згаданому ареалі. Розвиток різних жанрів мистецтва зумовлювався та визначався тогочасним поступом книжності й освіти, зокрема музичної. Традиційні форми професіоналізму (церковна, військова й церемоніальна музика, пісенна епіка, розважально-побутові

жанри тощо), спеціальне навчання та писемна фіксація (нотопис) сакральних співів були передумовою інтегрування давньоукраїнської музичної культури князівств Галицької та Волинської земель, королівства Русі у світовий мистецький процес. Поступово в такій поважній частині вселюдської культури значиме місце займали відповідні руські/українські елементи.

Перспектива досліджень. Перша з них бачиться в узагальненні результатів нових археологічних відкриттів, віднайдених пам'яток, що належать до музичного спадку ареалу давніх Волині й Галичини. Друга – пошук і систематизація відомостей зі збережених чи не в кожній великій бібліотеці Європи збірок давньослов'янських рукописів. Українські медієвісти, як зауважив Л. Войтович, майже не використовують комплекс переважно латиномовних писемних джерел 500–1500 років. Чимало з них оцифровані й доступні через мережу Інтернет. У таких наративах є чимало відомостей про середньовічну Русь, переважно галицько-волинських князів і королів, переплєтених різними політичними й матримоніальними зв'язками з німецькими правителями. Дотичні відомості до історії культури наших земель відшукуються в опублікованих чеських хроніках. Опрацювання новітніх писемних джерел послужить, зокрема, конкретизуванню скандинавської та великоморавської дії у сфері музичної культури Галицьких земель і Волині доби Середньовіччя. Третім напрямом подальших багатообіцяючих наукових пошуків є розширення розуміння суті музики. Виразний мистецтвознавчий розвиток позирків на її феноменологію, які ґрунтуються на змінах типів музикознавчого світоспоглядання, спробував показати О. Козаренко (1963–2023). Він слушно зауважив, що попервах музику розглядали одним із видів мистецтва, згодом – усвідомлювали «способом буття у світі» (П. Булез), пізніше «предстоянням Істини» (В. Медушевський), «енергоінформаційним субстратом світу» (Г. Коломієць). Тому традиційні процедури пізнання музичного мистецтва замінює «теорія історії» (чи «історія теорії музики», за М. Арановським). Подібне об'єднане музикознавство, якому відкривається потайний зміст, підневільний «живий плоть музики» (В. Медушевський), позначають когнітивним музикознавством. На думку О. Козаренка, сутньою рисою цього смислутворюючого, філософізуючого, такого, що безстанно переступає власні межі типу музикознавчого світоспоглядання, є системно-синергетичний підхід до осмислення музичних феноменів. Його Я. Якубчак розгорнув як сферу «неясних і потаємних уселюдських імпульсів» (за Л. Акоюном) (Козаренко, 2013, с. 28). Застосування таких підходів, побудованих на археологічних знахідках і систематизованих відомостях із писемних джерел, допоможе в перспективі краще зрозуміти суть музичної творчості людей княжої доби.

Література:

- Роллан Р. (2018). Про місце музики у світовій історії. Перек. В. Ададуrow. *Καλοφωνία* : наук. зб. ст. і матер. з іст. церков. монодії та гимнографії / ред. К. Ганнік, Ю. Ясіновський. Львів. Чис. 9. С. 278–290.
- Кіндратюк Б. (2001). Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства. Наук. ред. і авт. перед. слова Ю. Ясіновський. Львів : Інститут українозн. ім. І. Крип'якевича НАН України. 142 с.
- Ясіновський Ю. (2001). Пісенний фольклор і музичне мистецтво. *Історія української культури*: У 5-ти т. Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть. Редкол. тому Я. Ісаєвич (гол. ред.), Ю. Ясіновський, Л. Войтович та ін. Київ : Наук. думка. С. 322–333.
- Терський С. (2006). Лучеськ Х–XV ст. Львів: Вид-во Націонал. ун-ту «Львівська політехніка». 252 с.
- Терський С. (2010). Княже місто Володимир. Львів : Вид-во Націонал. ун-ту «Львівська політехніка». 316 с.
- Гупало В. (2014). Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII століттях (соціоісторична реконструкція). Львів : Ін-т українозн. ім. І. Крип'якевича НАН України. 532 с.
- Коваль І. (2016). Вітольд Ауліх та археологічні студії княжого Галича. *Галич*: зб. наук. пр. Ред. М. Волощук. Івано-Франківськ : Лілея-НВ. Сер. 2. Вип. 1. 280 с.
- Томенчук Б. (2018). Археологія долітописного Галича як культового і релігійного центру «Великої Білої нехрещеної Хорватії» (до питання про заснування Галича в другій половині X ст.). *Галич*: зб. наук. пр. Ред. М. Волощук. Івано-Франківськ : Лілея-НВ. Вип. 3. С. 10–53.
- Войтович Л. (2008). Король Данило Романович та історія Галицько-Волинської держави в дослідженнях Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. *Доба Короля Данила в науці, мистецтві, літературі*: матер. Міжнар. наук. конф. (29–30 лист. 2007 р., Львів). Львів. С. 98–119.
- Михайлова Р. (2007). Художня культура Галицько-Волинської Русі. Київ : Видавничий Дім «Слово». 496 с.
- Чуйко О. (2020). Мистецтво Галицько-Волинського князівства в контексті міжнародних взаємозв'язків. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. 412 с.
- Волощук М. (2018). Мовою джерел? Термінологічні аспекти історіографічного державонайменування на прикладі Галицької землі Х–XIV ст. *Середньовічна Русь: проблеми термінології*. Ред. М. Волощук, В. Нагірний. Івано-Франківськ – Краків : Лілея-НВ. С. 265–295.
- Котляр М. Ред. (2002). Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар.. Київ : Наук. думка. 400 с.
- Росовецький С. (1994). Примітки. *Грушевський М. Історія української літератури*: У 6 т. 9 кн. Т. 4. Кн. 1. Упоряд. О. Таланчук; приміт. С. Росовецький. Київ : Либідь. С. 307–327.
- Arto E. (1977). Die altrussische Glockenmusik. Eine musikslavistische Untersuchung. *Musica Slavica. Beiträge zur Musikgeschichte Osteuropas*. Wiesbaden. S. 77–159.
- Волощук М. (2014). «Русь» в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції. Ред. Л. Войтович. Івано-Франківськ : Лілея-НВ. 496 с.
- Козаренко О. (2013). Ярема Якубяк як приклад когнітивного музикознавства. *Вісник Львівського університету*. Сер. Мистецтвознавство. Ред. О. Козаренко. Львів. Вип. 12. С. 28–31.

References:

- Rollan R. (2018). Pro mistse muzyky u svitovii istorii [On the place of music in world history]. Perekl. V. Adadurov. *Καλοφωνία*: nauk. zb. st. i mater. z ist. tserkov. monodii ta hymnografii Red. K. Hannik, Yu. Yasinovskiy]. Lviv. Chys. 9. S. 278–290 [in Ukrainian].
- Kindratiuk B. (2001). Narysy muzychnoho mystetstva Halytsko-Volynskoho kniazivstva [Essays of Musical Art of Galician-Volhynian Principality]. Red. i avt. pered. slova Yu. Yasinovskiy. Lviv: Instytut ukrainozn. im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. 142 s. [in Ukrainian].
- Yasinovskiy Yu. (2001). Pisennyi folklor i muzychne mystetstvo [Song folklore and musical art]. *Istoriia ukrainskoi kultury*: U 5-ty t. T. 2: Ukrainska kultura KhIII – pershoi polovyny KhVII stolit / [redkol. tomu Ya. Isaievych (hol. red.), Yu. Yasinovskiy, L. Voitovych ta in.]. K.: Nauk. dumka. S. 322–333 [in Ukrainian].
- Terskyi S. (2006). Luchesk Kh–KhV st. [Luchesk in the 10th–15th centuries]. Lviv: Vydavnyts. Natsional. Un-tu «Lvivska politekhnika». 252 s. [in Ukrainian].
- Terskyi S. (2010). Knyazhe misto Volodymyr [The princely city of Vladimir]. Lviv: Vydavnyts. Natsional. Un-tu «Lvivska politekhnika». 316 s. [in Ukrainian].
- Hupalo V. (2014). Zvenyhorod i Zvenyhorodska zemlia u XI–XIII stolittiakh (sotsioistorychna rekonstruktsiia) [Zvenyhorod and the Zvenyhorod Land in the XI–XIII centuries (socio-historical reconstruction)] / Instytut ukrainozn. im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Lviv. 532 s. [in Ukrainian].
- Koval I. (2016). Vitold Aulikh ta arkheolohichni studii kniazhoho Halycha [Vitold Aulich and the archaeological studies of princely Halych]. *Halych*: zb. nauk. pr. Red. M. Voloshchuk. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2016. Seriiia 2. Vyp.1. 280 s. [in Ukrainian].
- Toenchuk B. (2018). Arkheolohiia dolitopysnoho Halycha yak kultovoho i relihiinoho tsentru «Velykoi Biloi n'ekhreshchenoi Khorvatii» (do pytannia pro zasnuvannia Halycha v druhii polovyni Kh st.) [Archaeology of prehistoric Halych as a cult and religious centre of the 'Great White Unbaptised Croatia' (to the question of the foundation of Halych in the second half of the tenth century). *Halych*: zb. nauk. pr. Red. M. Voloshchuk. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. Vyp. 3. S. 10–53 [in Ukrainian].
- Voitovych L. (2008). Korol Danylo Romanovych ta istoriia Halytsko-Volynskoi derzhavy v doslidzhenniakh Instytutu ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [The Age of Korolya Danyla in nautsi, mystetstvi, literatury: mater.

Mizhnar. nauk. konf. (29-30 lyst. 2007, Lviv). *Doba Korolia Danyla v nautsi, mystetstvi, literaturi*: mater. Mizhnar. nauk. konf. (29-30 lyst. 2007 r., Lviv). Lviv. S. 98-119 [in Ukrainian].

Mykhailova R. (2007). *Khudozhnia kultura Halytsko-Volynskoi Rusi* [The artistic culture of Galicia-Volhynia]. K.: Vydavnychi Dim «Slovo», 2007. 496 s. [in Ukrainian].

Chuiko O. (2020). *Mystetstvo Halytsko-Volynskoho kniazivstva v konteksti mizhnarodnykh vzaiemoviazkiv*. [The Art of the Galicia-Volhynia Principality in the Context of International Relations]. Ivano-Frankivsk : Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka. 412 s. [in Ukrainian].

Voloshchuk M. (2018). *Movoiu dzherel? Terminologichni aspekty istoriografichnoho derzhavonaimenuvannia na prykladi Halytskoi zemli Kh-XIV st.* [Terminological Aspects of Historiographical State Naming on the Example of the Tenth-XIV Centuries Galician Land]. *Serednovichna Rus: problemy terminolohii*. Red. M. Voloshchuk, V. Nahirnyi. Ivano-Frankivsk – Krakiv: Lileia-NV. S. 265-295 [in Ukrainian].

Kotliar M. Red. (2002). *Halytsko-Volynskyi litopys. Doslidzhennia. Tekst. Komentar* [Galicia-Volyn Chronicle. Research. Text. Commentary]. K.: Nauk. dumka, 2002. 400 s. [in Ukrainian].

Rosovetskyi S. (1994). *Prymitky. Hrushevskiy M. Istorii ukrainskoi literatury: u 6-ty t., 9 kn. T. 4. Kn. 1* [Notes. Hrushevsky M. History of Ukrainian literature]. Uporiad. O. Talanchuk; prymit. S. Rosovetskyi]. K.: Lybid, 1994. S. 307-327 [in Ukrainian].

Arro E. (1977). *Die altrussische Glockenmusik. Eine musikslavistische Untersuchung. Musica Slavica. Beiträge zur Musikgeschichte Osteuropas*. Wiesbaden. S. 77-159 [in Deutsch].

Voloshchuk M. (2014). «Rus» v Uhorskomu korolivstvi (Khl – druha polovyna KhIV st.): suspilno-politychna rol, mainovi stosunky, mihratsii [‘Rus’ in the Kingdom of Hungary (XI – second half of the XIV century): socio-political role, property relations, migration]. Red. L. Voitovych. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2014. 496 s. [in Ukrainian].

Kozarenko O. (2013). *Yarema Yakubiak yak pryklad kohnityvnoho muzykoznavstva* [Yarema Yakubiak as an example of cognitive musicology]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia mystetstvoznavstvo*. Red. O. Kozarenko. Lviv. Vyp. 12. S. 28-31 [in Ukrainian].